

לעילוי נשמת

אאמו"ר הגאון רבי דב בן רבי זלמן זצלה"ה

נלב"ע כב שבט תשפ"ד

אמי מורתי הצדקנית מרת שיינא בת רבי ישראל שלום ע"ה

נלב"ע יד סיון תשע"א

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט ובדרש

בפרשת השבוע ובעניני דיומא

בחנוכה מנחם רבי ישר

פרשת וזאת הברכה ושמחת תורה
 תשפ"ז - שנה ט"ז
 גליון תרס"ב - 662

צורת ישר

ברכם שהשטן לא ישלוט בהם

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ

איתא בפסיקתא דרב כהנא והובא גם בילקוט שמעוני עה"פ אשריך ישראל, א"ר אבין כל ימיו של משה היה מבקש לברך את ישראל ולא היה מניחו מלאך המות לברכו, מה עשה משה, נטלו וכפתו תחת רגליו וברכם לפניו, הדא הוא דכתיב וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ - לפני מי? לפני זה שהיה מושלך תחת רגליו.

ומה ברכה ברכם? הושיעה את עמך וברך את נחלתך וירעם ונשאם עד העולם תהלים כח ט.

וצריך הבנה מדוע ברכם דוקא ברכה זו, ומצאתי בספר תקנתא דמשה בחלק תקנה לתקנתא שכתב לבאר כי פסוק זה הוא התנגדות למהמ"ו שהוא השטן, הוא היצה"ר הוא המהמ"ו, מג' פנים.

הא' - הוא היצה"ר המסית לעבירה שעליו אמרו בגמרא קידושין ל: שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וזה מה שאמר בתחילת הפסוק הושיעה את עמך, שיהא להם לעזר ולהושיע נגד יצה"ר.

הב' - הוא השטן המסטין, ואיתא במדרשים בזמן שישראל שלוי ביניהם, אין שטן ואין פגע רע, וזה כי ברכת הקב"ה היא השלוי שנאמר תהלים כט יא ה' יברך את עמו בשלום, ואמר בברכה וברך את נחלתך שיברכם בזה וידחה השטן על ידי זה.

הג' - הוא מהמ"ו - לבטל המיתנה מכל אי אפשר שכך נגזר, אך מיתת הצדיקים הוא ע"י נשיקה ולא ע"י מהמ"ו, והאלישיך הקד' ביאר במזמור ה' רעי לא אחסר ... גם כי אלך בגיא צלמות לא אינא רע כי אתה עמדי - בקש דוד מהקב"ה שיהיה ה' רעי, ואז איני מתיירא מן רע - הוא המהמ"ו, ואמר משה בברכה וירעם - מלשון רעי - ואז לא ימותו על ידי מהמ"ו, רק ע"י הקב"ה בנשיקה ויתקיים בהם ונשאם עד העולם.

ולכן, כאמור, בירכם כשהמהמ"ו כפות תחת רגליו בברכה זו.

ברכת משה לחיי העוה"ב

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בדברי דוד רבי ח"ד גרינגלאס זצ"ל אומר כי מטרת הברכות שברך משה את בניי לפני מותו, הוא הנאות העולם הבא ולא הנאות העולם הזה כפי שיכול להשמע מתוכן הברכות.

וזה מלשונו: אפשר לפרש שהתורה שנקראת זאת כדאיתא בע"ז ב: כלום יש בכם מגיד זאת, ואין זאת אלא תורה שנאמר בדברים ד, מד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה.

זה הוא הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה וגו', אעפ"י שנדמה שהברכות הם הנאות העוה"ז, בכ"ז עיקר שבירך אותם שלא יחסר להם טוב הוא כדי שיוכלו לעסוק בתורה שנקראת זאת, כדאיתא ברמב"ם הלכות תשובה בפרק תשיעי שעיקר הברכות הוא כדי שיהיו פנוים לעסוק בתורה.

ובזה ניחא מה שמדקדק בעל האוה"ח מדוע מודיע הכתוב מי הוא המברך ומי הוא המתברך והזמן שבירך אותם ע"ש, ולדברינו הוא כדי שיהיה מובן מזה שעיקר הברכות שלו היה כדי שיוכלו לעסוק בתורה, כי משה רבינו היה שמברך והיה איש האלקים ולא היה לו נגיעה בעניני העוה"ז, ולכן אעפ"י שנדמה שהברכות שלו הם בעניני העוה"ז, בכל זאת היה העיקר כדי שיוכלו לבוא ע"י הברכות לעוה"ב שהוא העיקר, ולכן כתוב בכאן שהיה איש האלקים שלא נמצא זה בכל התורה כולה, להודיע כוונתו בברכותיו כנז"ל.

לא ניכר אורם

וְאֵתָה מְרֻבֶּבֶת קִדְשׁ דְּבָרִים לֵג, ב

מצינו בתורה עוד ב' פעמים שהזכיר רבבות, פעם אחת בפרשת בהעלותך במדבר י, לו רַבְּבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, ובסדרה שלנו להלן פסוק יז וְהָם רַבְּבוֹת אֶפְרָיִם, ובשניהם נכתב בכתוב מלא וא"ו, וכאן הכתיב חסר ללא וא"ו.

לבאר הענין כתב בספר שדה יער מונקאטש תרמ"ח על פי מה שפירש"י מרבבת קדש - ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, שהקב"ה בא עם מלאכיו.

אם כן כשהגיע עם המלאכים היה אורו של הקב"ה גלוי ולעומת זאת אורם של המלאכים היה בגדר של "שרגא בטיהרא", שלא היה ניכר כל אורם וכאילו לא היו שם למול אורו של הקב"ה, ועל כן נכתב חסר, כי היו חסרים ממציאותם.

על ידי ההלכות ניתן לקבל השגה בתורה

מיימינו אשדות למו דברים לג, ב

אמר בספרי: מיימינו אש דת למו - תורה כולה אש, אלמלא דת ניתנה עמה - אין אדם יכול לעמוד בה.

דת - הם הלכות התורה ובלעדי הדת אי אפשר לאחוז ולתפוס את התורה.

ומבאר מרנא רבי אהרן קוטלר זצ"ל כי מפני שההשגה שלנו בתורה מצומצמת מאד, וכל סיפורי התורה הם סודות עמוקים, וכדבריהם ז"ל בר"ר א, ב: 'בי נסתכל וברא עולמו', שכל העולמות נבראו ע"י התורה, וכלולים בה כל סודות הבריאה והסודות עליונים, מעשה מרכבה ומעשי בראשית [ועיין ברמב"ן בהקדמתו לפירוש התורה שהאריך בזה] ואלמלא דת ניתנה עמה - אין אדם יכול לעמוד בה, ומה שיכולים לקנותה ולהתחבר לדברים - הוא רק ע"י ההלכות המשתייכות לעולם הזה, אשר יש לנו מושג בזה, ועל ידי כך אפשר להגיע אח"כ גם להאש, להסודות ופנימיות התורה.

והוא שכל הלכות התורה מה שנקראו דת, וכן כל מוסרי התורה - נובעים הם מהאש של תורה, מפנימיותה, והן בבואה שלה, ויכולים על ידם לעמוד בה.

במחשבתו ולא במעשה

וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָרָא פֶּאֶרְן דְּבָרִים לָג, ב

פֶּרֶשׁ"י שְׁחָזַר עַל בְּנֵי עֵשׂוֹ וּשְׁמַעְעָל שִׁקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא רָצוּ.

אומר הנחלת יעקב הנתיח"מ, נראה כוונת רז"ל בזה, שלא החזיר התורה במעשה לכל האומות, כי אם במחשבה, שהיה הקב"ה משוטט במחשבתו למי ראוי ליתן התורה, וראה שאי אפשר ליתן לשום אומה מהאומות, רק לישראל.

בלשון תרגום - שהמלאכים לא יבינו

וְאֵתָה מִרְבֶּבֶת קִדְשׁ דְּבָרִים לָג, ב

רבי אליהו הכהן האיתמרי בעיני העדה מפרש וְאֵתָה מִרְבֶּבֶת שהקב"ה עזב את העליונים המה הרבבות קודש - מלאכים [המ"ם של רִבְבֶּת מתפרשת באופן של 'יציאה מתוך'] והלך לשכון אצל התחתונים - עם ישראל.

בזה מתבאר מדוע השתמשה התורה בלשון תרגום וְאֵתָה ולא בלשון הקודש ובא, שהרי המלאכים אינם מבינים לשון תרגום, וכתב בלשון תרגום כדי שהמלאכים לא יבינו שאומר שעזב אותם והלך לשכון עם התחתונים, ויתקנאו בהם בישראל.

עלה ונתעלה, ומתוך המעלה הגדולה ברכם

וְיִקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי דְּבָרִים לָד, ו

נכתב בְּגִי חסר א'.

מביאים ממרנא הגר"א זיע"א, כי נכתב חסר לרמז כי לפני מותו התעלה משה במעלה גדולה מאד יותר ממה שהיה עד עתה איש אלוקים קדוש והיה ראש וראשון לכל הנביאים ועלה למרום וזכה לקבל את התורה, וכעת השיג ונתגלו לו סודות ורזים נפלאים בענין שלש עשרה מדותיו של הקדוש ברוך הוא ואשר השיגם כעת בבת אחת מה שלא השיג כל ימי חייו.

ועל כן אמר בראש הסדר וְזֹאת הִבְרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ, כי מפני שהיה איש האֱלֹהִים ברכתו תתקיים ועתה ביותר תתקיים הברכה מפני שלפני מותו נתעלה במעלה יתירה כאשר השיג את סודן ומהותן של י"ג מידותיו של הקב"ה.

בכו למשה לפני מיתתו

וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבֹת מוֹאָב

שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה דְּבָרִים לָד, ח

איתא בספרי וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה הָרִי אֶחָד. וַיִּתְּמוּ יָמֵי הָרִי שְׁלֹשִׁים יָמִים. בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה הָרִי ג'.

שְׁלֹשִׁים יוֹם אלו מה טיבם? אלא מלמד שבכו אותו קודם למיתתו ל'.

ביאור הדברים, הוקשה לספרי כיצד בכו על משה ל' יום והרי אמרו מו"ק כז: שלשה ימים לבכי, ולא יותר.

ומדייק הספרי כי אכן, לאחר מיתתו בכו רק ג' ימים, ומה שנאמר שְׁלֹשִׁים יוֹם - שבכו לפני מותו.

שמיני עצרת - השלמת השמחות

כתב הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פרק מג צאתנו מסכות למועד שני ר"ל שמיני חג העצרת, הוא להשלים בו מן השמחות מה שאי אפשר לעשותו בסכות אלא בבתים הרחבים ובבנינים.

הראוי לשמח בתורה ולזמר בניגונים

וזה מלשון מרנא רבי עקיבא איגר אגרות קכט :

מכתבכם הגיעני ... ואך אודיע לכם איך תתנהגו לימים הבאים, אם יזדמן כזה שהש"ץ הקבוע אינו רוצה או שאינו יכול לנגן בליל שמחת תורה נוסח אתה הראת לדעת וההקפה בס"ת לזמר ולנגן הזמירות והתשבחות כנהוג, ראוי לכבד לאיש בן תורה ועוסק בכל השנה בלימוד תורת ד', ורק לפרקים מפסיק במה שצריך לעסוק בפרנסת ביתו, לאיש אשר אלה לו ראוי לשמח בתורה ולזמר בניגונים זמירות ותשבחות ולו קדימה בזה מאנשים אחרים שאינם בגדר הזה, וזהו עצמו בכלל כבוד התורה במה שבחרים איש כזה ובהיפוך הוי בזיון התורה ח"ו.

ידידכם דש"ת, הק' עקיבא בהרב מוהר"מ גינז"ל

השמחה ביחידות על חמלתו עלינו

על עצם יום שמיני עצרת כתב רבי יחזקאל סרנא זצ"ל דליות יחזקאל ח"ג עמ' רא לבאר מהות שמחת היום, כי אף לאחר שעברנו את חודש אלול בהכנה ליום הדין, ראש השנה שכל באי עולם עוברים לפניו, הכפרה של יוה"כ, החסיון בסוכות תחת כנפיו יתב' בצל ענני כבוד - הסוכה, וכל אלו גורמים לשמחה לפני ה', אבל עדיין התיקון של בנין האדם וגם השמחה מהתיקון אינו שלם, כי בסוכות עדיין עוסקים גם עם האומות שמקריבין עליהם פרים.

אבל בשמיני עצרת שכמו שאמרו בגמרא סוכה נה: משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך, ובפסיקתא [מובר] הלשון: למלך שבאת לו שמחה, כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טורח עם האורחין, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחין, עכשיו אני ואתה נשמח יחד, ע"כ. ובגמ' שם: שאהנה ממך, פירש"י ז"ל אין לי הנאה וקורת רוח בשל אלו אלא בשלך, עכ"ל.

אבל בשמיני עצרת מתגלה אהבה מיוחדת, דוגמת לעתיד לבא, כי ה' שהוא נשגב לבדו שמח יחד עם עם לבדד ישכון, וזהו התקון השלם.

בהמשך הדברים עמ' רד ממשיך לבאר מהות ענין שמחת תורה ביום שמיני עצרת, כי ביום זה כפי שמשמע מהפיוטים היו שמחים לא רק למנהגינו שמסיימין את התורה בכל שנה, אלא גם למנהג שהיו מסיימים אחת לג' שנים, אבל בשמיני עצרת היו עושים שמחת תורה גם בלי שגמרו התורה, והטעם כי שמחה זו היא שלב בסולם העליה שלאחר הימים הנוראים, והענין מתבאר על פי מה שכתב מרנא הגר"א בביאורו לשה"ש כי אהבה רבה היא מתן תורה, וחמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו הוא הלוחות השניות שזכו למשכן בגלל מה ששבו בתשובה ויוה"כ לאחר חטא העגל.

ולכן אנחנו בשמיני עצרת שהוא גמר בחינת יום הכיפורים, שמחים בשמחת החמלה גדולה ויתרה שזכינו לה בלוחות השניות אחר המחילה.

שמחה זו שונה מענין חג השבועות, שהוא זמן אהבה רבה, כי כעת זה זמן החמלה גדולה ויתרה וזה מהות השמחה ביום זה.